

UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Lezen gaat voor

Struiksma, A.J.C.

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Struiksma, A. J. C. (2003). *Lezen gaat voor*. Amsterdam: VU Uitgeverij.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<http://dare.uva.nl>)

Bijlagen

Wacht, Hint, Prijs¹

De *wacht, hint, prijs* methodiek geeft richtlijnen voor het geven van leesinstructie op basis van beproefde leertheoretische principes (McNaughton e.a., 1987). De methodiek zet elementen uit instructiegedrag op een rijtje. Deze elementen wisselen elkaar steeds af.

Wacht

Het eerste element van de methodiek is bedoeld om leerlingen gelegenheid te geven gemaakte fouten te ontdekken en spontaan te verbeteren. Dit kan alleen als u niet onmiddellijk op gemaakte fouten reageert. Als een leerling een fout leest, kunnen er twee dingen gebeuren:

- de leerling heeft in de gaten dat hij iets fout leest en blijft op dat woord hangen;
- de leerling heeft het niet in de gaten en leest gewoon door.

Als een leerling een woord niet weet of zich vergist, corrigeer dan niet direct, maar wacht. U wacht vijf volle seconden voor u ook maar iets doet en u geeft de leerling de kans om langer naar een moeilijk woord kijken, om het letterpatroon te analyseren of delen van het woord te verklanken. Het blijkt namelijk dat leerlingen de meeste vergissingen binnen die tijd opmerken en zelf verbeteren. De praktijk in het onderwijs is echter meestal anders. Gebruikelijk is dat leerkrachten onmiddellijk op een gemaakte fout reageren (Wheldall e.a., 1992) en daardoor leerlingen geen tijd geven zichzelf te corrigeren. Het aanleren van dit wachten is dan ook veel moeilijker dan het lijkt, en vijf seconden is veel langer dan u denkt. Maar als u steeds onmiddellijk ingrijpt, wordt de leerling van u afhankelijk en leert hij niet zelf belangrijke leesstrategieën te ontwikkelen. Langer dan vijf seconde wachten heeft geen zin. Na vijf seconde zegt u: 'Lees de zin maar uit!' en daarna laat u de zin nog eens lezen.

Als de leerling een fout niet herstelt maar doorleest, dan wacht u tot hij bij het einde van de zin is. Er is namelijk een grote kans, dat de leerling de vergissing alsnog opmerkt, omdat hij wat gelezen heeft vergelijkt met de taal die hij gewend is of gebruikmaakt van de betekenis van de zin of tekst. Gebeurt dat niet, dan zegt u: 'Lees die zin nog eens', zonder dat u speciaal de aandacht vestigt op het fout gelezen woord. U zult merken hoe vaak een leerling een eerder fout gelezen woord bij tweede lezing spontaan verbetert.

Hint

Als de leerling de fout bij het herlezen van de zin niet verbetert, richt u de aandacht op het moeilijke woord en vraagt u: 'Welk woord is dit?' Past een gemaakte fout niet in de zin, dan kunt u ook een hint geven in de richting van de grammatica: 'Luister eens goed naar de zin!' of van de betekenis van het verhaal met een vraag als: 'Waar ging het verhaal ook alweer over?' Ten slotte zegt u altijd: 'Lees nu de hele zin nog eens.'

1 Tekst gebaseerd op de *Estafette Gebruikswijzer* (Zwijssen, 2001)

Een hint moedigt leerlingen aan om zelf het woord te vinden en geeft tegelijkertijd een oefening in het gebruik van strategieën waarmee ze op den duur beter gaan lezen. Als de leerling er helemaal niet uit komt of een woord herhaaldelijk fout leest, kunt u ook een woord of woorddeel voorzeggen. U besteedt dan verder geen aandacht aan de fout, maar laat de zin nog een keer in z'n geheel lezen.

Prijs

U zult moeten leren de leerling niet te wijzen op wat fout gaat, maar hem te laten weten wat hij goed doet. Ook dit blijkt in de praktijk te weinig te gebeuren (Wheldall e.a., 1992). Prijzen doet u tijdens het lezen in de vorm van korte, positieve feedback. Het doel daarvan is in de eerste plaats om de leerling te informeren dat hij het goed deed. De feedback of complimentjes (het prijzen) zijn meestal heel kort en weinig nadrukkelijk: goed, goed zo, mooi, ok, ja, goed verbeterd, enzovoort. In de volgende gevallen moet u altijd iets van u laten horen:

- als de leerling een zin helemaal goed gelezen heeft;
- als de leerling zonder hulp een woord vindt dat eerst fout gelezen was;
- als de leerling zelf een fout ontdekt en verbetert;
- als de leerling een woord vindt na een 'hint'.

Samengevat

Wacht ten minste vijf seconden als een leerling ergens niet meteen uitkomt.

Lok uit dat de leerling gebruikmaakt van:

- de specifieke woordkenmerken;
- zijn algemene taalvaardigheid;
- de betekenis van de zin, de context en zijn voorkennis.

Laat de leerling weten wat hij goed doet.

Expliciete feedback

Soms is er aanleiding uitgebreider en explicieter te zijn bij het geven van feedback aan een leerling. Een voorbeeld: de leerling leest een zin, slaat een woord over, leest de zin verder uit, begint dan opnieuw en leest het overgeslagen woord nu wel. U reageert dan wat explicieter en zegt: 'Prima, heel goed dat je doorleest. Zo kwam je te weten waar de zin over gaat en nu weet je het moeilijke woord wel en helemaal zonder hulp.' Andere voorbeelden van uitgebreide feedback zijn:

- 'Toen je dat woord niet wist, heb je de zin uitgelezen en toen wist je het wel. Prima.'
- 'Toen je dat woord niet in één keer herkende, ging je het spellen. Heel goed.'
- 'Toen je de zin af had, kon je horen dat er iets niet klopte en toen heb je de zin nog eens gelezen. Goed zo!'
- 'Een (twee, drie, vijf) hele zin(nen) achter elkaar goed gelezen. Uitstekend.'

Door dit soort informatie leren de leerlingen wat ze goed doen en wanneer ze iets goed doen. Als u concreet en specifiek bent met uw feedback, wordt dit zelf ook weer een leerervaring en leert u de leerling drie dingen:

- dat hij gebruik kan maken van een specifieke leesstrategie;
- dat het goed is om door te lezen als je een woord niet weet;
- dat u positief bent over de manier waarop de leerling leest.

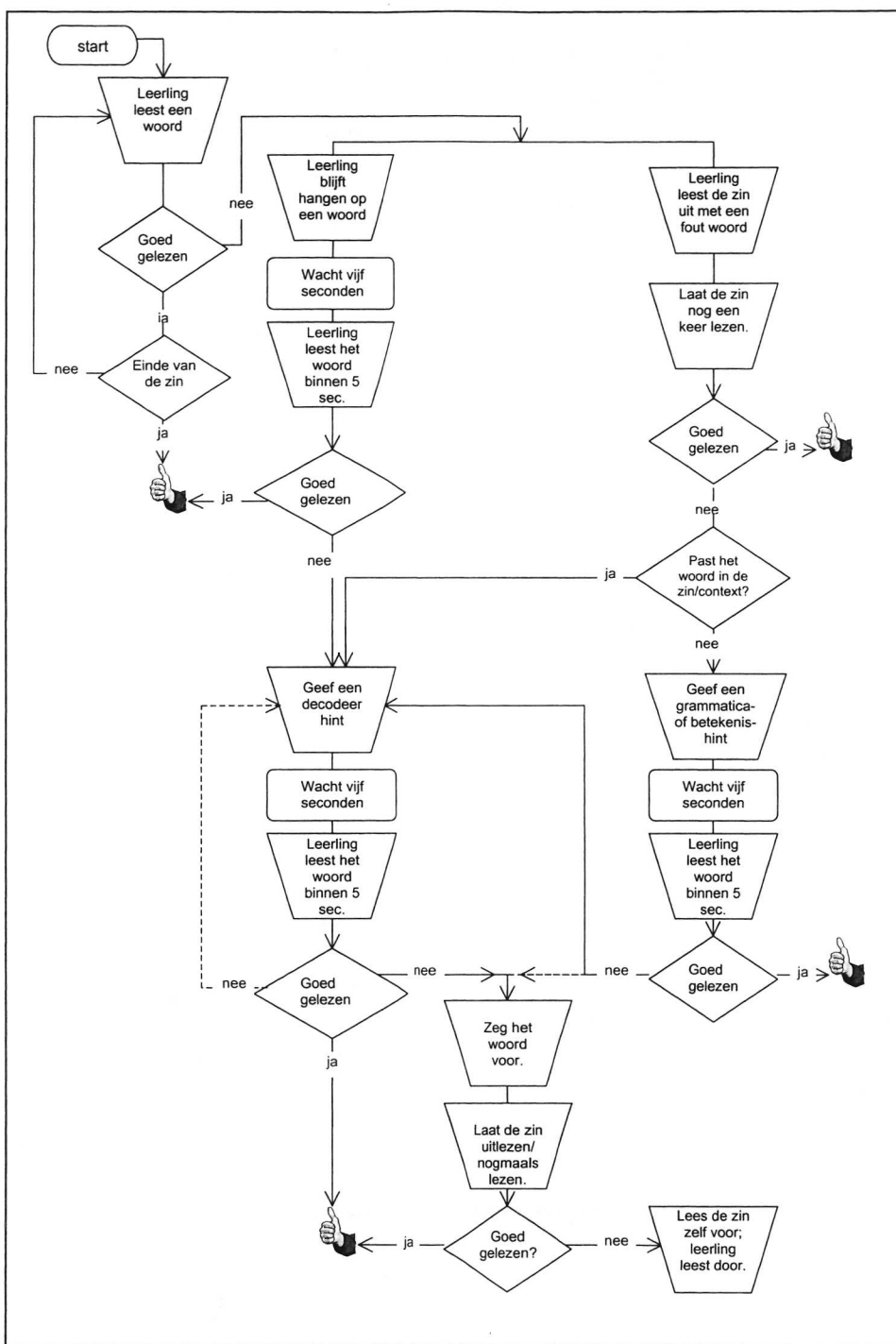
Soms vermoedt u dat een leerling een bepaald woord niet kent. Dat is de gewoonste zaak van de wereld. Niemand kent van alle teksten alle woorden, en uit de context is het verhaal toch wel duidelijk. Onderbreek het lezen niet door aandacht te vragen voor afzonderlijke woorden. Het beste is deze woorden vooraf te bespreken en de betekenis ervan uit te leggen. Is dat er niet van gekomen, geef de woordbetekenis dan alleen aan het einde van de zin, als dat voor het verhaal belangrijk is. Anders kunt u er beter op terugkomen als de hele tekst gelezen is. Soms lezen (zwakke) lezers een zin technisch goed, maar aan de intonatie hoort u dat ze de zin niet begrepen hebben. Herhaal dan de zin op een achteloze manier met de juiste intonatie (Stoddard e.a. 1993). Zo kan de leerling toch de context van het verhaal vasthouden. Vergeet niet te beginnen met: 'Goed' of 'Helemaal goed', omdat de leerling anders zal denken dat het fout was, omdat u de zin herhaalt.

We willen hier nog eens benadrukken dat hints en feedback concreet en specifiek moeten zijn. Het is zeker voor zwakke lezers erg belangrijk dat ze weten waar ze aan toe zijn en dat ze weten wat een vraag of opmerking van de leerkracht betekent. Veel leerkrachten hebben de gewoonte om fouten letterlijk, maar met een vragende intonatie te herhalen. Bijvoorbeeld: er staat fles, de leerling leest /fiets/ en de leerkracht zegt: 'Staat daar fiets?' Als de leerling hiervan iets leert, dan is het dat als de leerkracht hem herhaalt, dit betekent dat hij een fout gemaakt heeft. Beter en duidelijker is het om het woord aan te wijzen en te zeggen: 'Nee, er staat niet "fiets"! Kijk nog eens naar dit woord.'

Leeshouding en gebruik van een steunblad

Een goede houding is bij het lezen erg belangrijk: de fysieke leeshouding van de leerling mag de ontwikkeling van de leesstrategieën niet belemmeren. Dit is bijvoorbeeld wel het geval als de leerling door zijn lichaamshouding geen overzicht heeft van woorden en zinnen doordat hij met z'n ogen te dicht op de tekst zit. De afstand tussen tekst en ogen is goed als de onderarm en de vuist van de leerling tussen zijn kin en het boek passen. Verder mogen leerlingen woord- en zinsdelen niet afdekken met een vinger, een leesraam of iets dergelijks.

Een steunblad of aanwijskaartje is vaak een nuttig hulpmiddel. Laat dit boven en niet onder de regel leggen waar de leerling aan het lezen is. Zo bedekt hij de tekst die al gelezen is en niet de tekst die hij nog gaat lezen.

Wacht, hint, prijs beslisschema

Instructie voor observatie van *wacht, hint, prijs* en *time-on-task*

Het formulier heeft 30 genummerde regels. Per minuut wordt een regel gebruikt. Na elke minuut klinkt een piepje. Op dat moment wordt in de kolom TOT geturfd of de leerling *on task* is (1) of *off task* (0). Ga daarna naar de volgende regel.

In het gedrag van de leerkracht/remedial teacher kunnen verschillende cycli worden vastgesteld:

- a. van wacht naar prijs;
- b. van hint naar prijs;
- c. van wacht naar hint (naar prijs);
- d. van hint naar (vervolg)hint (naar prijs).

De combinatie van c en d kan natuurlijk ook, d.w.z. meerdere vervolghints na elkaar.

Er wordt geturfd met 'eentjes' (1), tenzij één interventie van de leerkracht twee functies tegelijk heeft (uitleg volgt), dan wordt geturfd met een X.

wacht., gedaan

Spreekt voor zich.

wacht, niet gedaan

De leerling maakt een fout en de leerkracht reageert direct in plaats van 5 sec. te wachten.

na wacht, prijs, gedaan, juist

Spreekt voor zich.

na wacht, prijs, gedaan, niet juist

Er wordt een compliment gegeven (in plaats van een Hint), terwijl de respons van de leerling niet juist was.

na wacht, prijs, niet gedaan

Er is gewacht, de leerling heeft een fout verbeterd of is uit een moeilijk woord gekomen, maar de leerkracht geeft daarvoor ten onrechte geen compliment.

De wachtcycli worden zichtbaar doordat een turf in de kolom wacht altijd wordt afgesloten met een turf in de kolom prijs na wacht, tenzij op een wacht geen prijs volgt maar een hint. Die hint heeft dan twee betekenissen: als afsluiting van de cyclus van wacht en als start van een nieuwe cyclus met hint. Dan wordt in de kolom Hint geturfd met een X.

De hintcycli worden zichtbaar doordat een turf in de kolom hint altijd wordt afgesloten met een turf in de kolom prijs na hint, tenzij op een hint geen prijs volgt maar een nieuwe hint. Die hint heeft dan ook weer twee betekenissen: als afsluiting van de vorige cyclus van hint en als start van een nieuwe cyclus met hint. Ook dan wordt in de kolom Hint geturfd met een X.

hint, gedaan, juist

Spreekt ook voor zich. Iedere juiste hint wordt hier geturfd. Er wordt niet op gelet of de hint ook de meest ideale was. Hints kunnen (al) te specifiek zijn, die maken het de leerling te gemakkelijk, of nog te algemeen. Alle hints die in principe juist zijn worden hier geturfd, of met een 1 als begin van een nieuwe cyclus, of met een X als afsluiting van een vorige, in geval de leerling het probleem niet heeft opgelost (na wacht of een kennelijk te algemene hint) en tegelijkertijd als begin van een volgende cyclus.

hint, gedaan, niet juist

Hier worden alleen de echt onjuiste hints geturfd, bijvoorbeeld een hint waar geen touw aan vast te knopen is of een hint die gericht is op iets anders dan het technisch lezen. Bij een hint die te vroeg gegeven wordt, wordt eerst geturfd wacht, niet gedaan en vervolgens bij hint, gedaan, juist.

hint, niet gedaan

Hier wordt geturfd als de leerkracht een fout niet opmerkt.

na hint, prijs, gedaan, juist

Spreekt voor zich.

na hint, prijs, gedaan, niet juist

Er wordt een compliment gegeven (in plaats van een vervolghint), terwijl de respons van de leerling niet juist was.

na hint, prijs, niet gedaan

Er is een hint gegeven, de leerling heeft een fout verbeterd of is uit een moeilijk woord gekomen, maar de leerkracht geeft daarvoor ten onrechte geen compliment.

prijs aan einde zin, juist

Het lezen van elke zin wordt afgesloten met een bevestiging (prijs). Soms valt het herstellen van een fout na een wacht of een hint samen met het einde van de zin. Dan wordt niet hier geturfd, maar met een X in de kolom prijs na wacht, gedaan juist of in de kolom prijs na hint, gedaan, juist.

prijs aan einde zin, niet gedaan

Spreekt voor zich.